

Наталія НАУМЕНКО,

orcid.org/0000-0003-0658-1769

кандидат педагогічних наук, доцент,

*доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(Харків, Україна) nataliia.naumenko@hnpu.edu.ua*

ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

В статті розглянуто категоріальну сутність поняття «професійно важливі якості фахівця» в контексті їх формування у вчителів початкової школи в процесі професійної підготовки в закладах вищої педагогічної освіти, а також в процесі подальшого професійного саморозвитку. Зазначено, що професійно важливі якості фахівця мають ключове значення для успішної реалізації професійних завдань та проявляються в процесі виконання фахівцем функціональних обов'язків через поведінку та способи діяльності. Наголошено, що в процесі професійної підготовки психологічні властивості особистості перетворюються на професійно важливі якості, які формуються відповідно до специфіки діяльності, визначають її ефективність та є основою професіоналізації майбутнього фахівця. Досліджено інтегративність поняття «професійно важливі якості», що включає в себе особистісні властивості, що визначають мотиви майбутнього фахівця, його цілеспрямованість, переконання та потреби; психофізіологічні особливості, що характеризують темперамент і тип нервової системи майбутнього фахівця; особливості психічних процесів, зокрема, пам'яті, уваги, уяви, сприймання, мислення; анатомо-морфологічні характеристики, що впливають на успішність опанування професією та результативність діяльності. Визначено, що професійно важливі якості фахівця є складовими професійної компетентності, яка поєднує в собі професійні знання, уміння, навички та практичний досвід фахівця, що забезпечують успішність виконання професійних завдань. Наголошено, що наявність професійно важливих якостей у вчителя початкової школи обумовлена компетентностями, визначеними в Професійному стандарті вчителя початкових класів, що лежать в основі трудових функцій сучасного вчителя початкової школи. Доведено, що до структури професійно важливих якостей вчителя початкових класів включено особистісно-професійні, інтелектуальні (когнітивні) та соціально-комунікативні якості вчителя, що реалізуються через мотиваційний когнітивний, операційний, комунікативний, рефлексивний компоненти.

Ключові слова: професійно важливі якості фахівця, вчителі початкових класів, професійна підготовка, освітні виклики, професійна компетентність.

Nataliia NAUMENKO,

orcid.org/0000-0003-0658-1769

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor;

Associate Professor at the Department of Human Health, Rehabilitation and Special Psychology

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

(Kharkiv, Ukraine) nataliia.naumenko@hnpu.edu.ua

PROFESSIONAL QUALITIES OF A MODERN PRIMARY SCHOOL TEACHER IN THE CONTEXT OF MODERN CHALLENGES

The article considers the categorical essence of the concept of “professionally important qualities of a specialist” in the context of their formation in primary school teachers in the process of professional training in higher pedagogical education institutions, as well as in the process of further professional self-development. It is noted that the professionally important qualities of a specialist are key to the successful implementation of professional tasks and are manifested in the process of performing functional duties by a specialist through behavior and methods of activity. It is emphasized that in the process of professional training, the psychological properties of a personality are transformed into professionally important qualities, which are formed in accordance with the specifics of the activity, determine its effectiveness and are the basis for the professionalization of a future specialist. The integrative nature of the concept of “professionally important qualities” is investigated, which includes personal properties that determine the motives of a future specialist, his/her purposefulness, beliefs and needs; psychophysiological features that characterize the temperament and type of the nervous system of a future specialist; features of mental processes, in particular, memory, attention, imagination, perception, thinking; anatomical and morphological characteristics that affect the success of mastering the profession and performance. It is determined that the professionally important qualities of a specialist are components of professional

competence, which combines professional knowledge, skills, abilities and practical experience of a specialist, ensuring the success of professional tasks. It is emphasized that the presence of professionally important qualities for a primary school teacher is due to the competencies defined in the Professional Standard for Primary School Teachers, which underlie the labor functions of a modern primary school teacher. It is proved that the structure of professionally important qualities of primary school teachers includes personal and professional, intellectual (cognitive) and socio-communicative qualities of the teacher, which are executed through motivational cognitive, operational, communicative, reflective components.

Key words: professionally important qualities of a specialist, primary school teachers, professional training, educational challenges, professional competence.

Постановка проблеми. На сучасному етапі суспільного розвитку основним завданням є підготовка конкурентоспроможного фахівця, який здатний ставити цілі, нестандартно мислити, критично оцінювати та об'єктивно аналізувати ситуації з метою ухвалення свідомих, комплексних рішень відповідно до існуючого середовища; позитивно сприймати будь-які виклики та адаптуватися до них. Сучасний працівник повинен володіти комунікативними навичками, включаючи навички ефективного спілкування та суб'єкт-суб'єктної взаємодії; лідерськими якостями, що допомагають ефективно розв'язувати конфлікти; мати високий рівень емоційного інтелекту, вміння співпереживати, відчувати та розуміти власні емоції та емоції інших людей, бути стійким до стресу та мати здатність швидко відновлюватися; вміння працювати в команді, усвідомлюючи при цьому власну роль в ній, а також прагнути до саморозвитку та самовдосконалення протягом життя.

Такі особистісні характеристики є ключовими у визначенні категорії «професійно важливі якості фахівця» та відображають вимоги до особистості сучасного вчителя початкової школи, що окреслені у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Професійному стандарті вчителя початкових класів та Концепції Нової української школи, що акцентують увагу на підготовці вчителя нової формації.

Соціально-політичні та економічні зміни в країні, реформа Нової української школи та нова роль учителя в ній, дистанційна освіта, воєнний конфлікт, швидкий ріст інформації тощо є викликами для сучасної системи освіти, що, в свою чергу, потребує підготовки нового вчителя, здатного ефективно розв'язувати освітні завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз категорії «професійно важливі якості фахівців» є одним із ключових питань психолого-педагогічних і соціологічних наукових досліджень. Наукові розвідки вказують на те, що зазначена проблема була предметом наукового аналізу в контексті професійної підготовки юристів (О. Бандурка, О. Пасько, О. Цільмак), інженерів (О. Марченко), фахівців рятувальних служб (О. Вавринів, С. Кучеренко, К. Мирошник,

Ю. Таймасов), фахівців ІТ-сфери (О. Гурська), медичних працівників (Н. Бугайова, О. Шевченко), психологів (Л. Борисенко, Л. Долинська, Л. Карамушка, Л. Корват, Т. Титаренко, О. Цільмак) тощо. Професійно важливим якостям педагогів присвячені наукові праці В. Андрущенко, Л. Байдук, Н. Брижак, О. Вознюк, М. Горват, В. Гуртовенко, В. Лозової, Г. Троцько, А. Черній, Н. Федорчук, С. Шкарлет тощо. В контексті професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи професійно важливі якості досліджувалися М. Горват, М. Кузьма-Качур, Н. Брижак, О. Вознюк, В. Гриньовою, О. Дубасенюк, І. Зязюном, Н. Науменко, Л. Хомич тощо.

Метою статті є здійснення теоретичного аналізу професійно важливих якостей сучасного вчителя початкової школи в умовах сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу. Одним із ключових аспектів реформи Нової української школи є підготовка вчителів нової генерації, сприяння їхньому особистісному та професійному розвитку, підсилюючи соціальне значення педагогів. Згідно концептуальних положень Нової української школи вчитель початкової школи має бути мотивованим високопрофесійним фахівцем, патріотом, іноватором, агентом змін, який постійно працює над собою, є активною, творчою та відповідальною особистістю. Важливим аспектом у професійній підготовці вчителя початкових класів є вивчення майбутнім педагогом особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів до організації освітнього процесу, а також психологію групової динаміки, що підсилює значення нової ролі вчителя як коуча, фасилітатора, модератора, тьютора в індивідуальній освітній траєкторії дитини (Нова українська школа, 2016).

Будь-які соціальні зміни, в тому числі й освітні, прямо або опосередковано чинять вплив на розвиток і становлення особистості як позитивно, так і негативно, що, в свою чергу, зумовлює появу нових ризиків і загроз для життя і здоров'я суб'єктів діяльності. Викликами в освіті, що так чи інакше впливають на розвиток особистості є глобалізація та інформатизація суспільства, реформа Нової української школи, підвищення якості освітніх послуг, перехід на дистанційне навчання, воєнна

агресія росії проти України тощо. Тому ключовим завданням сучасного вчителя є створення комфортного і безпечного освітнього середовища на засадах партнерства, взаємодопомоги, взаємопідтримки та взаємоповаги, що сприятиме всебічному гармонійному розвитку учня, розкриттю його інтелектуальних, фізичних, творчих здібностей і талантів, задоволенню освітніх потреб кожного учня, формуванню загальнолюдських цінностей та загальної культури, оцінюючи загрози життю і здоров'ю учасників освітнього процесу та запобігаючи небезпекам.

Реалізація зазначених завдань можлива за рахунок формування у майбутніх учителів початкової школи готовності до професійної діяльності з урахуванням сучасних викликів, що передбачає сформованість професійних знань, умінь, навичок та професійно важливих якостей, що визначають придатність учителя для вирішення освітніх завдань.

З метою розробки професіограми фахівця у різних видах діяльності аналіз змісту професійно важливих якостей фахівця є одним із ключових завдань психології, сформованість яких є запорукою успіху професіонала.

Як зазначав І. Бех, професійно важливі якості фахівця проявляються під час виконання ним функціональних обов'язків через поведінку та способи діяльності. В процесі професійної підготовки психологічні властивості особистості перетворюються на професійно важливі якості, що формуються відповідно до специфіки діяльності, визначають її ефективність та є основою професіоналізації майбутнього фахівця (Бех, 2000).

Л. Борисенко і Л. Корват професійно важливі якості особистості визначають як «...комплекс найважливіших індивідуально-психологічних та психофізіологічних особистісних властивостей людини, які достатні та необхідні для успішного виконання діяльності на нормативному рівні» (Борисенко, Корват, 2022).

М. Горват, М. Кузьма-Качур, Н. Брижак, досліджуючи «професійно важливі якості» майбутніх учителів початкової школи, вказують на інтегративність зазначеного поняття та визначають їх як біологічні, психічні та особистісні властивості фахівця; сукупність якостей, що сприяють успішному виконанню професійних завдань та подальшому особистісно-професійному зростанню; індивідуальні якості особистості, що впливають на успішність опанування професією та результативність діяльності (Горват, Кузьма-Качур, 2021).

Н. Чепелева характеризує професійно важливі якості фахівця як сукупність його природних здібностей та професійних умінь, яких фахівець

набуває в процесі професійної підготовки та саморозвитку. Дослідниця виокремлює особистісні властивості, що визначають мотиви майбутнього фахівця, його цілеспрямованість, переконання та потреби; психофізіологічні особливості, що характеризують темперамент і тип нервової системи майбутнього фахівця; особливості психічних процесів, зокрема, пам'яті, уваги, уяви, сприймання, мислення; анатомо-морфологічні характеристики, враховуючи їх значення для конкретного виду діяльності (Чепелева, 1998).

Варто зазначити, що, незважаючи на відмінності у професійно важливих якостях фахівців різних видів діяльності, існують загальні якості, які дозволяють ефективно здійснювати професійну діяльність. До таких якостей належать відповідальність, організованість, відсутність конфліктності, адекватна поведінка, відсутність тривожності, емпатія, толерантність, здатність до ефективної міжособистісної взаємодії, емоційна врівноваженість, зосередженість та здатність приймати рішення в умовах невизначеності (Борисенко, 2022).

Згідно твердження І. Зязюна, майбутній вчитель має прагнути досягти такого синтезу особистісних якостей та властивостей, які дадуть йому змогу здійснювати професійну діяльність без емоційного перевантаження. Вчитель повинен володіти педагогічним оптимізмом, бути впевненим у власних силах, цілеспрямованим, рішучим, вміти управляти своїм емоційним станом (Зязюн, 2008).

Натомість В. Сластьонін до професійно важливих якостей вчителя відносить «...високу громадянську відповідальність та соціальну активність; любов до дітей, потребу і здатність дарувати їм своє серце; справжню інтелігентність, духовну культуру, бажання і здатність працювати в колективі; високий професіоналізм, креативний стиль науково-педагогічного мислення, готовність створювати нові цінності та ухвалювати творчі рішення; потребу і готовність до постійної самоосвіти; фізичне та психічне здоров'я, професійну працездатність» (Горват, Кузьма-Качур, 2021).

В умовах сучасних освітніх викликів М. Горват, М. Кузьма-Качур, Н. Брижак до професійно важливих якостей вчителя початкової школи відносять комунікативність, критичне мислення, оперативність, емпатію, толерантність, високу моральну культуру, повагу до дітей, педагогічний оптимізм, організаторські навички, володіння інтерактивними технологіями, високий рівень професійної підготовки (Горват, Кузьма-Качур, 2021).

Ж. Вірна підкреслює, що успішність професійної діяльності залежить від сприймання майбутнім

фахівцем образу «Я-концепції», що є стрижневим утворенням у розвитку людини та являє собою систему уявлень про самого себе, в основі яких лежить самоусвідомлення (розуміння своїх здібностей, нахилів, особистісних і фізичних якостей) та прагнення до ідеалу (прагнення до саморозвитку та самовдосконалення) (Вірна, 1999).

О. Гурська, М. Левочко вважають, що професійно важливі якості фахівця є складовими професійної компетентності, яка поєднує в собі професійні знання, уміння, навички та практичний досвід фахівця, що забезпечують успішність виконання професійних завдань (Гурська, 2020).

Аналізуючи наукові дослідження з проблеми формування професійно важливих якостей особистості вчителя, варто зазначити про варіативність у підходах до визначення зазначеної категорії. З одного боку, науковці виділяють в них соціально-психологічні якості, основою яких є ціннісні орієнтації, моральні та комунікативні якості; емоційно-вольові та інтелектуальні якості; а з іншого, характеризують професійно важливі якості вчителя відповідно до трудових функцій педагога, зокрема, навчальної, виховної, організаційної, дослідницької, методичної, комунікативної, аналітичної тощо (Вознюк, 2016). Проте, підсилюючи думку О. Гурської, М. Левочко, І. Зязюна та ін., особистісні, професійні та громадянські якості науковцями розглядаються як складові професійної компетентності, реалізація яких сприяє успіху у професійній діяльності та для подальшого професійного саморозвитку.

Таким чином, можемо стверджувати, що наявність професійно важливих якостей у вчителя початкової школи обумовлена компетентностями, визначеними в Професійному стандарті вчителя початкових класів (мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, інклюзивна, здоров'язбережувальна, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, інноваційна, рефлексивна компетентності, компетентність педагогічного партнерства та здатність до навчання протягом життя), що лежать в основі трудових функцій сучасного вчителя початкової школи – навчання учнів предметів, партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу, участь в організації безпечного і здорового освітнього середовища, управління освітнім процесом, безперервний професійний розвиток. Кожна з компетентностей передбачає володіння вчителем відповідним набором професійних знань, умінь, навичок і особистісних якостей, які сприяють успішному їх застосуванню в професійній діяль-

ності (Професійний стандарт вчителя початкових класів, 2020).

Варто відмітити, що професійно важливі якості вчителя початкових класів необхідно розглядати в структурі конкретної компетентності. Слушною є думка Ю. Таймасова про те, що, характеризуючи професійно важливі якості фахівця в межах тієї чи іншої компетентності, доречно їх аналізувати в межах інтелектуального, духовно-морального, характерологічно-мотиваційного, діяльнісного, поведінкового, фізіологічного, індивідуально-психологічного, комунікативного змістового блоку (Таймасов, 2020).

Натомість, О. Гурська професійно важливі якості поділяє на дві основні групи – інтелектуальні або когнітивні, що забезпечують успішне виконання професійної діяльності та характеризуються необхідними для цього властивостями особистості, та соціально-комунікативні якості, що характеризують особливості поведінки та взаємодії фахівця, способи діяльності в певному професійному середовищі (Гурська, 2020).

Таким чином, аналіз науково-методологічних підходів до визначення категорії професійно важливі якості фахівця та власний досвід, дозволяє описати професійно важливі якості вчителя початкової школи в межах його професійних компетентностей під кутом авторського бачення, що не претендує на завершеність, є гіпотетичним і потребує подальших досліджень. На основі визначеної структури побудовано авторську концепцію професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації безпекоорієнтованого освітнього середовища в умовах ризиків. Нами виділено *блок особистісно-професійних якостей учителя*, що дозволяють успішно виконувати трудові функції, визначені Професійним стандартом вчителя початкових класів, до якого належать: високу мотивацію, відданість професії, цілеспрямованість, прагнення до саморозвитку і самовдосконалення впродовж життя, творчість, професійна мобільність, адаптивність, відповідальність, здатність працювати в команді, педагогічний оптимізм, стресостійкість, активність, емоційний інтелект, вольова саморегуляція, рефлексивність, прогностичність тощо. *Блок інтелектуальних або когнітивних якостей* характеризується здатністю до створення комфортного мовного середовища для всіх учасників освітнього процесу, прагнення до вивчення іноземних мов, обізнаність у нормативно-правових документах, медіаграмотність, інтелектуальні та дослідницькі здібності, інтегративність, гнучкість і системність мислення, високий рівень фізичного, розумового та духовного інтелекту, високий рівень загальної

культури та загальнолюдських цінностей, знання психофізіологічних особливостей учнів, володіння інноваційними особистісно-орієнтованими технологіями навчання та здатність їх застосовувати в освітньому процесі, медіаграмотність, здатність організовувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію, безпечне і здорове освітнє середовище, використовуючи здоров'язбережувальні освітні технології, здатність здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, здатність до формування культури здорового і безпечного життя; здатність до особистого збереження фізичного і психічного здоров'я в процесі професійної діяльності тощо. *Блок соціально-комунікативних якостей* вчителя початкових класів характеризується комунікативністю, педагогічною технікою та майстерністю, здатністю створювати комфортне комунікативне середовище на засадах взаємопідтримки, взаємоповаги і партнерства; здатністю безпечно та конструктивно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу; здатністю застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності; комунікабельністю, готовністю до ризиків, самокритичністю, толерантністю тощо.

Також у структурі зазначених професійно важливих якостей вчителя можемо виділити мотиваційний компонент, що включає мотиви, прагнення, переконання та позитивне мислення вчителів; когнітивний компонент, що передбачає сформованість теоретичних знань в межах професійної діяльності; операційний компонент, що передбачає реалізацію теоретичних знань в практичних ситуаціях з урахуванням їх особливостей; комунікативний компонент, що передбачає сформованість якостей, які забезпечують ефективність організації безпечної і комфортної взаємодії в освітньому процесі на засадах партнерства; рефлексивний компонент характеризується наявністю якостей, що обумовлюють самоаналіз і самооцінку власної педагогічної діяльності.

Варто зазначити, що представлені професійно важливі якості вчителя початкової школи можуть проявлятися в тій чи іншій мірі по-різному, в залежності від специфіки професійної діяльності та професійних завдань, а також їх сформованості у майбутніх учителів в процесі професійної підготовки.

Висновки. Таким чином, теоретичний аналіз дефініції «професійно важливі якості вчителя початкової школи» дозволив визначити, що вони являють собою інтегративний комплекс індивідуальних характеристик, що включає особистісні властивості, здібності та задатки, індивідуально-психологічні, психофізіологічні та анатомо-морфологічні особливості, набір професійних знань та вмінь з урахуванням їх значущості для педагогічної діяльності в умовах сучасних викликів, які мають бути сформовані у вчителя для досягнення високого рівня професійної компетентності в процесі особистісного зростання та професійного розвитку в умовах сучасного соціокультурного середовища.

Визначені нами професійно важливі якості вчителя початкової школи є вкрай необхідними для успішної реалізації професійної діяльності в умовах сучасних освітніх викликів, але найбільший науковий інтерес в умовах сучасних освітніх викликів становлять професійно важливі якості, що характеризують здатність учителя організувати безпечне і здорове освітнє середовище в умовах сучасних ризиків і загроз. Наявність таких якостей у вчителів початкової школи дозволяє враховувати сучасні загрози для життя і здоров'я учасників освітнього процесу, що пов'язані з екологічною, соціальною, фізичною, психологічною та інформаційною безпекою, та визначаються такими професійними компетентностями, як інформаційно-цифрова, психологічна, здоров'язбережувальна, емоційно-етична, інклюзивна, рефлексивна та компетентність педагогічного партнерства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Виховання сучасної вузівської молоді. *Філософія освіти XXI століття: проблеми і перспективи* : зб. наук. пр. Київ : Знання, 2000. Вип. 3. 520 с.
2. Борисенко Л., Корват Л. Розвиток професійно важливих якостей особистостей як умова професійного становлення майбутніх психологів. *Перспективи та інновації науки. Сер.: Педагогіка. Психологія. Медицина*. 2022. № 6 (11). С. 378.
3. Вірна Ж. П. Формування професійного ставлення до клієнта в процесі підготовки практичних психологів. Київ, 1999. 252 с.
4. Вознюк О. В. Професійно важливі якості сучасного вчителя як творчої особистості. *Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання* : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Рута, 2016. С. 67–97.
5. Горват М., Кузьма-Качур М., Брижак Н. Професійно важливі якості сучасного вчителя початкової школи. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2021. № 2 (24). С. 98.

6. Гурська О. О. Формування професійно важливих якостей майбутніх фахівців з інформаційних технологій в освітньому середовищі технічного університету : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика проф. освіти / Нац. авіац. ун-т. Київ, 2020. 320 с.
7. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження Каб. Міністрів України від 14 груд. 2016 р. № 988-р. *Інститут модернізації змісту освіти*. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/nush/>
8. Педагогічна майстерність : підручник / за ред. І. А. Зязюна. 3-є вид., допов. і переробл. Київ : Богданова А. М., 2008. 376 с.
9. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» : затв. наказом М-ва розвитку економіки, торгівлі та сіл. госп-ва України № 2736 від 23 груд. 2020 р. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Nakaz_2736.pdf
10. Таймасов Ю. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту до самозбереження у професійній діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика проф. освіти / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2020. 522 с.
11. Чепелева Н. В., Пов'якель Н. І. Теоретичне обґрунтування моделі особистості практичного психолог. *Психологія* : зб. наук. пр. Київ : НПУ ім. Драгоманова, 1998. Вип. 3. С. 35–41.

REFERENCES

1. Bekh I. (2000). Vykhovannia suchasnoi vuzivskoi molodi. [Education of modern university youth]. *Filosofia osvity XXI stolittia: problemy i perspektivy* : zb. nauk. pr. Kyiv : Znannia. V. 3. 520 s. [in Ukrainian].
2. Borysenko L. & Korvat L. (2022). Rozvytok profesiino vazhlyvykh yakosti osobystosti yak umova profesiinoho stanovlennia maibutnikh psykholohiv. [Development of professionally important personal qualities as a condition for the professional development of future psychologists.]. *Perspektivy ta innovatsii nauky. Ser.: Pedagogika. Psykholohiia. Medytsyna*. V. 6 (11). S. 378. [in Ukrainian].
3. Chepelieva N. & Poviakel N. (1998). Teoretychne obgruntuvannia modeli ocobyctosti praktychnoho psykholoh. [Theoretical substantiation of the personality model of practical psychologists]. *Psykholohiia* : zb. nauk. pr. Kyiv : Drahomanov National Pedagogical University. V. 3. 35–41. [in Ukrainian].
4. Horvat M., Kuzma-Kachur M. & Bryzhak N. (2021). Profesiino vazhlyvi yakosti suchasnoho vchytelia pochatkovoї shkoly. [Professionally important qualities of a modern primary school teacher]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*. V. 2 (24). S. 98. [in Ukrainian].
5. Hurska O. (2020). Formuvannia profesiino vazhlyvykh yakosti maibutnikh fakhivtsiv z informatsiinykh tekhnolohii v osvitnomu seredovyshchi tekhnichnoho universytetu. [Formation of professionally important qualities of future information technology specialists in the educational environment of a technical university] : candidate's thesis. National Aviation University. Kyiv. 320 s. [in Ukrainian].
6. Kontseptsiiia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity «Nova ukrainska shkola» na period do 2029 roku. [Concept for the implementation of state policy in the field of reforming general secondary education “New Ukrainian School” for the period up to 2029] : rozporiadzhennia Kab. Ministriv Ukrainy vid 14 hrud. 2016 r. № 988-r. *Instytut modernizatsii zmistu osvity*. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/nush/> [in Ukrainian].
7. Profesiinyi standart za profesiiami «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoї osvity (z diplomom molodshoho spetsialista)». [Professional standard for the professions “Teacher of primary school of general secondary education”, “Teacher of general secondary education”, “Teacher of primary education (with a junior specialist diploma)”] : zatv. nakazom M-va rozvytku ekonomiky, torhivli ta sil. hosp-va Ukrainy № 2736 vid 23 hrud. 2020 r. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Nakaz_2736.pdf [in Ukrainian].
8. Taimasov Yu. (2020). Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv sluzhby tsyvilnoho zakhystu do samozberezhennia u profesiinii diialnosti. [Theoretical and methodological bases of training future specialists of the civil protection service for self-preservation in professional activity] : doctoral thesis. H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. Kharkiv. 522 s. [in Ukrainian].
9. Virna Zh. (1999). Formuvannia profesiinoho stavlennia do kliienta v protsesi pidhotovky praktychnykh psykholohiv. [Formation of a Professional Attitude Toward the Client in the Process of Training Practical Psychologists]. Kyiv. 252 s. [in Ukrainian].
10. Vozniuk O. & Dubaseniuk O. (Ed.). (2016). Profesiino vazhlyvi yakosti suchasnoho vchytelia yak tvorchoi osobystosti. [Professionally important qualities of a modern teacher as a creative personality]. *Teoriia i praktyka profesiinoini maisternosti v umovakh tsilezhyttievoho navchannia* : monohrafiia. Zhytomyr : Ruta. 67–97. [in Ukrainian].
11. Ziazun I. (Ed.). (2008). Pedagogichna maisternist. [Pedagogical excellence]: pidruchnyk. Kyiv : Bohdanova A. M. 376 s. [in Ukrainian].